

Sofies grønne skifte – episode 6

Tekstversjon av podkasten Sofies grønne skifte, episode 6: Naturkrise: Hytter, vindmøller og motorveier – har vi nok plass?

Med programleder Sofie Frøysaa og Christian Steel fra Sabima

[Intromusikk]

[Sofie] Trenger vi en ny forståelse av natur? Dette spørsmålet stiller jeg til Christian Steel. Han er biolog og generalsekretær i Sabima, en miljøorganisasjon som jobber for å stanse tapet av naturmangfold.

[Christian] Jeg tror nok mange begynner å forstå dette stadig bedre. Det er i hvert fall vår opplevelse at hvorfor naturen er så viktig, og hvorfor naturen er så fantastisk, at det glir inn i folks bevissthet. Men vi må nok jobbe enda mer med det.

[Sofie] Hvordan da?

[Christian] Vi har nok opplevd natur som noe som ofte er litt i veien for oss. At vi skal bygge noe, gjøre noe, tjene penger, og så kommer naturen inn og blir et problem. Men naturen er jo ikke et problem, den er jo på mange måter løsningen på en del ting. Og så er den i tillegg helt avgjørende viktig for oss. Naturen er livsgrunnlag og fundamentet for alt vi er og gjør.

[Sofie] I Norge har vi over 60 000 arter, som alle gjør sin del av jobben for at naturen skal fungere. Men hva med oss mennesker? Hvordan har vi brukt naturen frem til i dag?

[Christian] Jeg tenker at gjennom flere hundre tusen år, så var vi jegere og samlere. Hvis vi kom over et frukttre, så var det jo om å gjøre å proppe seg med alt vi fant der. Fordi det kunne være lenge til neste gang. Eller hvis vi var så heldige å fange en krabbe eller en flyndre, så spiste man seg mett og vel så det. Og det er helt sånn hardwired i menneskets natur. Det finnes forskere som har kalt dette for luksusfella. At når vi får tak i en ressurs, så vil vi gjerne monopolisere den og gjøre den så stor som mulig og dyrke den videre og sånn. Da vi særlig begynte med det, i følge av disse forskerne, det var da jordbruksrevolusjonen tok til. Da fant vi ut at vi kunne temme dyr og planter i naturen og måtte sette de i arbeid for oss. Så tenkte vi at det var kjempelurt. Men så skaffet vi sykt mye arbeid med å holde på med det, med å pløye og vanne og styre med dette her. Så ble det kanskje ikke så luksuspreget allikevel at vi kom på en måte i en felle. Det er litt sånn som den moderne tidsfella, eller tidsklemma, at vi jobber på spreng for å ha råd til å ta ferie.

[Sofie] Vent litt, luksusfellen? TV3-programmet med Hallgeir Kvadsheim som blottlegger folks økonomiske uvaner?

[Christian] For det er litt sånn vi behandler naturen. Vi tror at naturen er et utømmelig skattekammer eller bare en slags kolonial, hvor du bare kan forsyne deg med alt du vil. Og så ordner det seg for at det er mer enn nok å ta. Men vi mener at vi har havnet i luksusfella for naturen for at vi tenker at vi har brukt mer enn det naturen tåler.

[Sofie] I 2021 var ordet arealnøytralitet en av kandidatene til å bli årets nyord i språkrådet. Det er Christian Steel og Sabima som står bak ordet. Men hva betyr det?

[Christian] Veldig enkelt sagt så betyr det at den skal ha balanse i arealregnskapet. Og vi bruker det litt sånn, for det er litt pedagogisk, at man kjenner det igjen fra helt vanlige budsjetter. Hvis du skal

drive en bedrift eller en husholdning eller hva som helst, så må du ha balanse mellom inntekt og utgift. Vi tenker akkurat det samme med areal eller natur. Kommunene driver gjerne med arealforvaltning, så derfor kaller vi det arealnøytralitet. Men noen snakker også om naturnøytralitet eller naturpositivitet. Det betyr egentlig det samme. Hvis vi skal ødelegge noen natur, bygge ned, dyrke opp, gjøre noe sånt, så må vi sørge for at vi har like mye på inntektssiden, så må vi sørge for at vi restaurerer og tilbakefører like mye natur. Da får en balanse i areal- og naturregnskapet sitt.

[Sofie] Ja.

[Christian] Da blir det summen, at vi slutter å ødelegge natur, vi slutter å forbruke naturkapital som vi egentlig ikke har.

[Sofie] Men hallo, vi nordmenn elsker jo naturen. Lange skiturer i påskesola, toppturer som skal dokumenteres på Instagram, hengekøyetrenden som kom under pandemien. Vi er jo friluftsfolk, er vi ikke? Er vi bare opptatt av å bruke naturen? Evner vi ikke å ta vare på den?

[Christian] Jeg vil koble det litt til menneskets natur, at det er veldig lett for oss å gjøre det, for vi vil gjerne ha det bra her og nå. Vi vil fylle magen fra det frukttreet, og vi vil liksom kose oss. Og også tenke litt sånn at det kan være lurt å gjøre, for det kan bli dårligere tider senere. Da havner mange selvfølgelig i problemet, at vi gjerne vil ta vare på naturen, men akkurat den hytta trenger vi, og vi må ha litt flere arbeidsplasser. Hvis ikke vi vil utvikle det i næringslivet, så blir det veldig vanskelig å få økonomien til å gå i hop i denne kommunen vår.

[Sofie] Det er jo lett å tenke kortsiktig. Lett, og ikke minst behagelig. Men ok, nok snakk om luksusfellene, hytter og potetgull. Hva er det egentlig som står på spill her? Hvor alvorlig er det for naturen at budsjettet ikke er i balanse?

[Christian] Jeg er ganske bekymret for det, og det er jo også alle verdens beste forskere. Vi har noe som heter naturpanelet, som er akkurat samme som klimapanelet, som består av de beste forskerne rundt på hele kloden. Jeg har møtt noen av dem, det er veldig gøy og inspirerende, for at de er så flinke, og kan så mye om natur, men også om hvordan natur og samfunn spiller sammen. De sier jo at dette er ganske alvorlig, at vi har kanskje en million arter som står i fare for å forsvinne, og at dette foregår på hele kloden.

[Sofie] Vent litt, en million arter?

[Christian] En million er veldig mye, og sånn er det faktisk også i Norge, at hver femte art står på rødlista. Så 20 prosent av artene i Norge står også i fare for å forsvinne.

[Sofie] Men hva med arten av type menneske? Hvordan rammes vi?

[Christian] Over tre milliarder mennesker er allerede påvirket av ødelagt natur, fordi det er vanskeligere å finne eller produsere mat, det blir mer rammet av flom, en del ting som også har med klima å gjøre, men som i tillegg skyldes at vi har tatt for dårlig vare på naturen. Og så sier de at faktisk ti prosent av verdens økonomi går tapt hvert år, som følger av ødelagt natur. Og det er jo kjempealvorlig, mye mer enn det som forsvant under pandemien, eller i den forrige finanskrisen og sånne ting. Så det er ganske alvorlig og viktig for oss, og samtidig noe som er litt lurt å gjøre noe med. Så jeg er bekymret og tenker at det er alvorlig, og så tenker jeg at vi sitter også med løsningen, for vi vet hva som er mekanismene, hva som skal til, og jeg tror at vi skal klare det. Og så tror jeg, det er ikke sånn at vi går mot en apokalypse, altså at verden går under, men det kommer til å bli dyrt og tungvint og ubehagelig, og det synes jeg vi skal gjøre noe med.

[Sofie] Christian sa i sted at kommunene driver med natur- og arealforvaltning. For meg virker det som at vi ikke har plass til alt vi trenger og ønsker. Står vi egentlig opp i en slags arealkrise, og hvem skal løse den i så fall?

[Christian] Jo, naturkrisen er på mange måter egentlig en arealkrise, og derfor er vi opptatt av arealnøytralitet og balanse i arealregnskapet. Og alt areal i Norge ligger jo i en kommune, og kommunene har veldig mye ansvar for det. Det er de som bestemmer hvor det skal bygges boliger, de har mye å si når det skal bygges veier, og ikke minst hyttefelt som det er mye snakk om. Kommunene skal for eksempel også få mer makt over hvor det skal bygges vindkraftverk, det jobbes med det nå. Så veldig mye av sånne beslutninger ligger i kommunen. Og derfor er det veldig viktig at kommunene tar seg sammen og kommer ut av luksusfella for å stoppe det naturforbruket.

[Sofie] Men mye av inntektsgrunnlaget for kommunene kan jo komme fra nettopp naturen. Skogbruk, bolig- og hytteutbygging, turisme, industri, alt dette går vel på bekostning av naturen på en eller annen måte. Hvordan skal kommunene løse dette egentlig?

[Christian] Vi skal både drive skogbruk og bygge batterifabrikker, og kanskje også i den grad vi trenger enda flere alpinanlegg, så kan vi få til det også. Men vi må bare tenke at vi skal ha balanse i dette regnskapet. Og jeg ser det litt sånn som, hvis vi skal sammenligne det med et økonomiregnskap igjen, så vil jo ingen si at det å ha et budsjett gjør at å regne om kan vi ikke gjøre noe. Det er jo bare en måte å styre de pengene du har, og så må man prioritere å gjøre de riktige tingene. Og så må man kanskje også bruke pengene mest mulig effektivt. Og det blir litt sånn at hvis vi skal bygge en batterifabrikk for eksempel, så må vi lete godt i kommunen og finne det område hvor det gjør minst skade. For hvis byggingen av den batterifabrikken gjør ganske mye skade på natur, så får du jo veldig mye du må betale tilbake.

[Sofie] Gjeld.

[Christian] Du får gjeld, da. Du har rappa naturkapitalen, og så må du betale tilbake for å fylle opp igjen, og da må du restaurere kanskje noe kjempesvære områder. Og det vil jo gjøre at de som skal bygge den batterifabrikken, for det er de som må gjøre det, det er jo de som må gjøre opp for seg, de vil tenke at kanskje vi heller skal bygge den batterifabrikken på den gamle industritomten vi allerede har. Selv om vi helst skulle hatt den der, for det er nærmere vei, så gjør man det for at det blir billigere, faktisk. For at du slipper den der voldsomme oppgjøret etterpå. Og det vil stimulere en bedre planlegging i kommunene og utbyggerne. Og litt det samme med skogbruk. Vi kan ikke drive skogbruk der vi har de aller største naturverdiene. For da må du gjøre opp for det hvis du ødelegger veldig spesiell gammel skog med masse truede arter. Det lar seg kanskje ikke erstatte en gang. Så vi må drive skogbruk der det er minst naturverdier, og så må vi kanskje drive et annet type skogbruk. Nå flatehogger vi, sånn at alle trærne hogges på en gang, men det går an å drive det som kalles fleraldersskogbruk, at du hogger noen av trærne, og så lar du resten stå med å komme tilbake igjen. Så da hogger du noen av trærne hvert tredivte år, i stedet for å hogge alle trærne hvert åttiende år.

[Sofie] Så vi kan i teorien fortsette å bygge flere fabrikker og alpinanlegg, og vi kan hogge skog. Men det må gjøres på en rettferdig måte, rettferdig for naturen. Vi river opp et tre, så må du plante et nytt. Når jeg kjører gjennom Norge, eller sitter på da, jeg har jo ikke lappen enda, da tenker jeg at det ser jo ikke akkurat ut som det er plassmangel her. Tvert imot, har vi ikke egentlig plass til alt?

[Christian] Det kommer jo an på hva som er alt. Det som jeg er helt sikker på, er at vi kan ikke fortsette å bruke opp naturen, sånn som vi gjør nå. Så da må vi bruke plassen mer effektivt. Så det dreier seg mye om god planlegging og prioritering, og så må vi si at nei, det blir så plasskrevende at det kan vi ikke. Da må vi finne en annen måte å gjøre det på. Kanskje ikke vi trenger da, fryktelig

mange flere hytter i Norge. Det er fristende, ja. For noen kommuner sier at det er veldig viktig for deres økonomi, men det er jo litt kortsiktig da. Altså når hytten er bygd og solgt, så er jo kanskje mye av inntjeningen på det over da. Og så begynner faktisk folk som bor i de hyttekommunene, som blir ganske lei av dette, at det bare er naturen deres, og alt blir oversvømt av hytter og hytteturister, kanskje vil det gå an å dele mer på de hyttene vi har. For de fleste hytter står jo tomme det meste av året.

[Sofie] Ja, ikke sant? Flere kan ta de i bruk, rett og slett.

[Christian] Vi må bruke arealene og naturen mer effektivt, sånn at vi ikke må breie oss ut over hele tiden.

[Sofie] Det grønne skiftet fører jo med seg en hel del av inngrep i naturen og konflikter. Men hvis vi ikke skal plassere vindmøllene i naturen, hvor skal de plasseres da?

[Christian] Kanskje vi må finne oss i å se disse vindturbinene i nærheten av byene våre, for eksempel, i stedet for å plassere dem i den mest urørte naturen vi har hatt. For det, mener jeg, er en kjempetabell som man har gjort med vindkraft. At vi skal liksom ha det langt unna. Det var litt som man gjorde i gamle dager i London, når det ble veldig frørenset, så bygde man bare høyere pipe for å få røyken lenger unna. Det fungerte jo ikke i lang løp, og det gjør det heller ikke med vindkraft, for vi trenger mer fornybar energi. Men vi må kanskje finne oss i det da, når vi har det enorme energiforbruk vi har, og se faktisk hvor den strømmen kommer fra. Og når det gjelder solkraftverk, som jeg foretrekker å kalle det, det ikke blir noen park, det blir industrianlegg med masse greier. Vi må selvfølgelig plassere det først og fremst på de stedene vi har bygd fra før, for eksempel på hustak. Hvorfor er ikke solceller på hvert eneste hustak rundt omkring i byer og tettsteder? Så må solkraftselskapene da finne en måte å organisere det på. Parkeringsplass for eksempel, det var genialt å ha tak over de med solceller på. Så får du til og med bilen bli stående under tak. Så det er masse det vi kaller "grå arealer", og det er der vi må begynne i hvert fall med å bygge ut i, så får vi se hvor langt vi kommer om vi trenger enda mer arealer.

[Sofie] Hvem er det som bestemmer hva som er det viktigste at vi bruker akkurat dette arealet på?

[Christian] Dette har vi for dårlig kontroll på. Det er noe av problemet. I en bedrift har du en økonomisjef som holder orden på budsjettet, og som sier at dere får lov å bruke 2 millioner i år, dere får halvannen, og så må man holde seg innenfor det budsjettet. Det mangler vi. For eksempel på energiutbygging er det litt sånn at energimyndigheten sitter og venter på at det kommer søknader om å bygge her og der, og så vurderer de på en søknad av gangen. I stedet for å ha et opplegg hvor vi sier at nå lyser vi ut solkraftverk på parkeringsplasser, for eksempel, det er der vi skal begynne nå. De som har lyst til å bygge det, de kan søke innen 1. juni. Og så vil jo, det er styring. Det er den type arealer som vi kan ta i bruk til det nå. Da vil selvfølgelig de selskapene innrettes etter det og søke på den type prosjekter.

[Sofie] Vi må ha noen regler.

[Christian] Vi må ha noen regler, ja.

[Sofie] Hvorfor gjør vi ikke det? Når du sier det sånn, det er jo kjempesmart. Det er jo helt innlysende.

[Christian] Jeg håper og tror at vi er i gang med det. Regjeringen jobber nå med det som de kaller et naturregnskap for å få mer kontroll på hva vi bruker. Det er ikke så mye vits egentlig å føre regnskap

hvis ikke du også har budsjett. Så jeg tenker at det kommer naturlig da. Ellers så blir det luksusfelle da du bare ser etterpå hvor mye du har brukt.

[Sofie] Ja

[Christian] Vi trenger jo natur som er intakt og som fungerer. Vi trenger jo ikke bare en veldig nøyaktig regnskapsførsel over hvordan den forsvant.

[Sofie] Nei, nå begynner jeg å bli optimistisk. Nå er vi inne på noe her. For i tillegg til at regjeringen jobber med naturregnskap, er det også stadig flere kommuner som ønsker å bli arealnøytrale. For tre år siden, altså i 2020, var det kun tre kommuner som jobbet for det. Mens i fjor, da var det 36 kommuner. Det vil si at i dag er det 10 prosent av alle norske kommuner som av helt fri vilje er i gang med å jobbe med å bli arealnøytrale. Eller, unnskyld meg, 10 prosent? Hvorfor jobber ikke alle kommuner for å bli arealnøytrale?

[Christian] Nei, altså noen kommuner er nok litt redde for at det blir vanskelig. Fordi noen er nok fortsatt der at de tror at de har så mye natur at de ikke trenger det. Men stadig flere melder seg på. Det er jo mange flere enn de 36 som også har diskutert det. Og så er det litt sånn ... Vi har ikke en veldig ferdig oppskrift på hvordan det skal gjøres enda. Men dette kommer da. Man prøver seg frem og finner ut av hvordan man kan lage det systemet. Det var litt sånn ... med økonomi, da. Som sagt, dette har man jo holdt på med i flere hundre år. Med å lage systemer og handlingsregler og ditt og datt for å holde orden i økonomien. Så det vil kanskje ta noen år, da. Men jeg opplever at engasjement og interesse for dette øker veldig. Og kommunene gjør det fordi de vil det selv. De ser at det løser noen problemer for dem. Og gjør kanskje kommunene bedre og bo i for innbyggene.

[Sofie] Dette burde jo være en no-brainer for alle landets lokalpolitikere å få på plass. Eller må vi ha et påbud for å få dette til?

[Christian] Løsningen er at vi da innser at det er litt i vår natur å bruke mer enn vi egentlig bør. Og derfor trenger vi et system. Vi trenger regnskap, vi trenger budsjett, vi trenger bedre planer for å styre dette areal- og naturbruken vår på helhetlig. I stedet for å ta det sak for sak, potetgullpose for potetgullpose. Så må vi ha en bedre plan. Nå har vi tenkt at grønt skift er å bruke så lite fossile energi som mulig og skaffe så mye fornybar energi som mulig. Og det er jo kjempeviktig, vi må jo det. Men vi må gjøre det på en måte som ikke går utover naturen. For hvis vi gjør det, så blir det både vanskeligere å nå klimamålene og helt umulig å nå naturemålene, for naturen er så viktig for oss.

[Sofie] Så vi må ikke bruke mer enn vi har?

[Christian] Nei.

[Sofie] Oi, det er nå jeg tenker på hvor lite jeg egentlig kan om norsk naturforvaltning. Christian sa at vi må gjennomføre det grønne skiftet på en måte som ikke går utover naturen. Men hva da med mennesker? Hvordan kommer det grønne skiftet i konflikt med mennesker? Og dette er vel et globalt problem? Nei, dette må jeg finne ut av.

[Outro] Denne podkasten er fra Universitetet i Oslo ved ansvarlig produsent Arild Blomkvist. Programleder er Sofie Frøysaa. Produsent hos Både Og er Haakon Lange, og klipper er Olav Nedberge. Hvis du likte denne podkasten, vil jeg anbefale Sofie Kupper Norge, hvor Sofie Frøysaa inntar rollen som diktator, og gjennom seks episoder finner oppskriften på å kuppe Norge. Her hører du forskere og gjester snakke om et vidt spekter av temaer og viktige samfunnsproblemer.

